

MARTA ŚMIESZEK

PRZESTĘPCZOŚCI W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ W OCZACH STUDENTÓW

WROCLAW, 2017

SPIS TREŚCI

	Strona
Opis osoby badanej	3
Definicja przestępczości	3
Źródła przestępczości	3
Charakterystyka najbardziej rażących przestępstw	5
Odpowiedzialność karna w Anglii.....	5
Studenci, a przestępczość	6
Działania profilaktyczne.....	6
Badania i ich odzwierciedlenie w teorii	6
Bibliografia.....	8
Załączniki.....	9

10 maja 2016 r. przeprowadziłam wywiad na temat przestępczość w krajach Unii Europejskiej w oczach studentów. Moim badanym był Mark 24 - letni student zarządzania, który od urodzenia mieszka w Anglii, w miasteczku pod Londynem. Wszystkie odpowiedzi Marka były podawane z punktu widzenia osoby pokrzywdzonej, gdyż w wywiadzie respondent wskazał, że był ofiarą przestępstwa, którym była kradzież roweru. Zdarzenie to miało miejsce 2 lata temu. Wywiad został przeprowadzony za pomocą skype w języku angielskim.

Z przeprowadzonych badań wynika, że według mojego rozmówcy przestępstwo to każde działanie, które nie jest dozwolone w granicach prawa., łamanie prawa jest tym samym co przestępstwo, a łamanie norm społecznych to popełnione przez osobę wszelkie działania, które są postrzegane przez społeczeństwo jako zachowania "normalne" w danym społeczeństwie.

Jako źródło przestępczości Mark wskazał biedę, uważa, że jeśli ludzie żyliby dostatnie i mieli na wszystko pieniądze nie musieliby popełniać przestępstw względem drugiego człowieka. Szczególnie takich jak kradzież, napad na tle rabunkowym. Jako kolejny powód podaje uzależnienia, bo jeśli ktoś ma problem z narkotykami, hazardem albo alkoholem, to potrzeba sięgnięcia po środek uzależniający jest tak silna, że nie liczy się moralność, prawo ani żadne zakazy. Musi mieć pieniądze, aby dostać to co zaspokoi jego potrzeby. Nieważne, skąd wezmą się te pieniądze, czy będzie to kradzież czy napad, ważne, aby były. Ważnym czynnikiem jest tutaj także czas oraz trudność. Im szybciej i łatwiej można zdobyć pieniądze, tym lepiej. Następne źródło to powielanie znanym dziecku wzorców. Jeśli rodzice popełniają przestępstwa, nie uczą dziecka, że trzeba przestrzegać prawa, to skąd dziecko ma czerpać inne wzorce? Jeśli jeszcze złoży się tak, że dziecko samo spróbuje popełnić jakies drobne wykroczenie i uda mu się, nie poniesie za to żadnych konsekwencji nawet ze strony opiekunów, to dlaczego miałyby nie próbować dalej?

Badany student nie potrafił jednak wskazać, dlaczego ludzie łamią normy społeczne. Uważa, że być może odpowiada za to zwykła ludzka chęć zwrócenia na siebie uwagi, bo jeśli robimy coś, co się wszystkim nie podoba, to ludzie zaczynają o nas mówić. Nie ma jednak miejsca na świecie, które jest zamieszkane przez ludzi i w którym nikt nie łamałby norm społecznych, nie popełniał przestępstw, więc w ludziach jest tak silnie ugruntowane gdzieś zachowanie niezgodne z prawem, że nie odstrasza ich nawet bardzo wysokie kary, czy pozbawienie życia.

Następne pytanie jakie postawiłam mojemu badanemu brzmiało, co więc powstrzymuje ludzi przed popełnianiem czynów niedozwolonych? Mark bez wahania odpowiedział, że przede wszystkim prawo i dobra edukacja. Nie wystarczy, że dobrze będzie ułożony kodeks karny, ludzie zaczną go przestrzegać jeśli będą widzieć w tym jakiś sens, jeśli będą go rozumieć i traktować jak własny. Czasami zdarza się też tak, że niektórzy ludzie są tak bardzo wrażliwi i potrafią postawić się po drugiej stronie, więc nie czynią złych uczynków względem drugiego człowieka, bo najpierw

zastanowią się, jak oni by się czuli na miejscu ofiary. Chociaż według badanego taki osób jest niewiele, to należy na nich zwrócić uwagę, bo są to osoby, które nie przestrzegają prawa, ponieważ się boją konsekwencji, a dlatego, że są empatyczni i kierują się uczuciami.

Przestępstwa najczęściej popełniają osoby, które obracają się w złym środowisku, mają towarzystwo „spod ciemnej gwiazdy”. Jest im łatwiej w świecie przestępczym, ponieważ w grupie mają większą odwagę, bo chcą zaimponować, a odpowiedzialność rozkłada się na wszystkich z grupy, nie tylko na jednego oraz łamiąc prawo zyskują uznanie grupy. Niestety często jest to jedyne uznanie, jakie dostają takie osoby, bo wstępując w takie środowisko pewnie potrzebowali, akceptacji, potrzebowali być zauważeni, skoro nie udało im się tego osiągnąć w środowisku normalnym, znaleźli drogę alternatywną. Dla niektórych młodych ludzi jest to jedyna droga jaką znają. Następną grupą, która najczęściej popełnia przestępstwa są bezrobotni. Stanowią specyficzną grupę, która już poprzez swój status jest na marginesie społecznym. Często brakuje im także pieniędzy, poprzez problemy ze znalezieniem pracy wchodzą na szarą strefę i wcale nie uważają, że łamanie prawa jest złe. Skoro państwo nie jest w stanie zagwarantować im dostatniego życia, pracy, to oni nie widzą sensu przestrzegania zasad i norm obowiązujących w tym państwie. Podobnie uważają również niektóre subkultury np. anarchiści. Nie uznają władzy, a przez to nie respektują prawa. Wcześniej już wspomniana grupa osób mających problem z uzależnieniem także została wskazana jako jedna z grup, która często popełnia przestępstwa. Potrzebują dużej ilości pieniędzy, aby zamienić je na potrzebny im środek, który zaspokoi ich potrzeby. Ponad to po niektórych substancjach psychoaktywnych ludzie stają się agresywni, tracą kontrolę nad własnym zachowaniem, łatwiej wdają się w bijatyki i często są bardziej skłonni do popełniania przestępstw.

Jeśli chodzi o grupy społeczne, to według mojego respondenta przestępstwa częściej popełniają ludzie o niższym statusie społecznym. Popełniane przez nich czyny są także cięższe i zalicza do nich np. morderstwa, kradzieże. Ludzie o wyższym statusie społecznym dopuszczają się głównie oszustw finansowych. Dzieje się tak, ponieważ ludziom z niższych sfer społecznych brakuje pieniędzy, czasami środowisko, w którym się obracają nie uznaje zasad, więc łatwiej popełniają różne wykroczenia. Ludzie z wysokim statusem, mają zbyt wiele do stracenia, aby zaryzykować i wchodzić w konflikt z prawem. Ich przestępstwa opierają się na zachowaniach, które pomogą im jeszcze pomnożyć ich majątek lub mają na tyle pieniędzy, że są w stanie przekupić osoby, które pilnują systemu sprawiedliwości, albo wykupić dobrego adwokata.

Z racji tego, że bardzo różni ludzie popełniają przestępstwa nie można ich rozpoznać po wyglądzie. Znaczenie ma już jednak miejsce zamieszkania. Osoby, które mieszkają w dużych miastach, częściej są skłonni popełniać przestępstwa. Mieszkańcy wsi znają się między sobą, wiedzą, kto co robi z kim się spotyka, w miastach jest większa anonimowość i łatwiej być poza

kontrolą sąsiedzką. Z drugiej jednak strony na wsi też trudniej o znalezienie pracy, a brak pracy to już prosta droga do patologii. Także praca na roli, gdzie sam sobie człowiek jest szefem sprzyja nadużywaniu alkoholu, a to jak już wcześniej zostało wspomniane może sprzyjać rozwijaniu się sytuacji niezgodnych z prawem, patologicznych. Student, z którym miałam przyjemność rozmawiać wspomina także o najnowszym zagrożeniu jakie niedawno się pojawiło, czyli o uchodźstwie. Pojawiają się problemy z nową kulturą, która prowadzi do rasizmu i od strony uchodźców i od strony domowników. Według mojego badanego kolegi uchodźcy odpowiadają także za większą ilość gwałtów i kradzieży. Nie jest jednak w stanie potwierdzić tego żadnymi dowodami, nie ma także żadnych doświadczeń w kontakcie z uchodźcami, są to jedynie jego przemyślenia na ten temat.

W Anglii jako najbardziej szkodliwe przestępstwo uznawana jest pedofilia, następnie zabójstwo zbiorowe, gwałt, morderstwo z premedytacją, kradzież, przekręty finansowe w tym korupcja, dyskryminacja, rasizm, przemoc oraz wandalizm. Jako najbardziej szkodliwa podane została pedofilia, ponieważ jest odrażająca i cierpią przy tym niewinne dzieci, które nie potrafią same się obronić. Zabójstwo zbiorowe jest także tak wysoko w jego hierarchii, ponieważ giną niewinni ludzie, ale nie jest już ukierunkowane na dzieci. Gwałt także jest dla niego czymś niedopuszczalnym, jednak znajduje się niżej niż zabójstwo zbiorowe, ponieważ ofiara pomimo tego, że jest słabsza fizycznie i nie jest w stanie się obronić zazwyczaj pozostaje przy życiu.

Chociaż statystyki pokazują, że przestępczość w Anglii spada, to według Marka dzieje się tak, ponieważ, aby poprawić statystyki i pokazać, że policja dobrze funkcjonuje przestępstwa są specjalnie ustawiane. Z drugiej jednak strony często zdarza się, że ofiary w ogóle nie zgłaszają przestępstw, ponieważ albo nie wierzą w skuteczność służb mundurowych lub jest im wstyd, że są ofiarami.

Jeśli chodzi o odpowiedzialność karną, to według badanego dolna granica wieku powinna wynosić 16 lat, a górna w ogóle nie powinna istnieć. Mark zapytany o system karny w jego kraju, mówi, że nie zna zbyt dobrze wszystkich przepisów prawa, ale uważa, że w prawie jest dużo luk, które łatwo można wykorzystać. Mówi, że wszystko w prawie można zmienić oby z głową, a należy zacząć od tego, żeby osoby poniżej 16 roku życia, które popełniły wyjątkowe ciężkie przestępstwa normalnie odpowiadały przed sądem i były skazane. Jest także przeciwny wcześniejszym zwolnieniom przestępców z więzień, szczególnie recydywistów, ponieważ nie sprzyja to ich resocjalizacji. Sam system resocjalizacji powinien też być zmieniony, aby był bardziej skuteczny, a kary za kolejne przestępstwa powinny być dużo bardziej rygorystyczne. Wszystkie te zmiany powinny być prowadzone po to, aby więźniowie, nie wracali z powrotem na złą drogę i nie popełniali kolejnych przestępstw, bo Mark uważa, że najwięcej problemu w angielskim systemem karnym odnosi się do tego, że resocjalizacja jest nieskuteczna, a osoby

skazane wracają często na drogę przestępczą. Zmiany powinny być wprowadzane szybko, jeśli tylko zajdzie taka potrzeba. Wprowadzona zmiana powinna być jednak kontrolowana i na bieżąco korygowana do momentu, aż zacznie spełniać swoje zadanie w sposób, który przyniesie spodziewane rezultaty.

Specyficzną grupą młodych ludzi są studenci. Badany mężczyzna uważa, że nie wyróżniają się niczym, jeśli chodzi o przestępczość. Nie popełniają ani więcej ani mniej czynów zabronionych, a jedynie nadużywają alkoholu. Nie uważa jednak, aby było to w tym przypadku przyczyną większej ilości zachowań przestępczych, ponieważ według niego, osoby będące studentami piją dla zabawy. Mają zazwyczaj dobry nastrój, bawią się, a ich celem nie są zachowania dewiacyjne, więc nie przyczyniają się do przestępczości w swoim kraju. Kiedy przestają być studentami z miarą upływu czasu uspokajają się, przestają pić alkohol i zaczynają być poważnymi ludźmi.

Respondent uważa, że w jego kraju nie ma żadnych zachowań prewencyjnych, nie zauważył nic, co byłoby robione, aby przestępczość była niższa. Uważa, że kary są za niskie co tylko zachęca do wybierania nielegalnej drogi. W szkole nie uczą zasad moralności, nie mówią o tym, że należy postępować dobrze, a wręcz na odwrót, pokazują, że ważne jest, aby dążyć do sukcesu, że nie ważne co się ma w sercu, ważne, jest pozycja społeczna. Same służby porządkowe, też nie działają sprawnie i nie zajmują się każdą sprawą. Dla nich z kolei liczą się statystyki, jeśli one wypadają dobrze, to nie wkładają jakiegось wielkiego wysiłku w pomoc innym pokrzywdzonym. Angielski rząd za to lubi nakładać na przestępców grzywny i boi się sankcji Unii Europejskiej, więc system prawny ma dostosowany do wymogów unii. Jednak jeśli im coś nie pasuje, to naprawia to na odczepnego, aby było spełnione i nie przykładają wagi do tego. Jako przykład można tutaj przywołać pogadanki w szkole z policjantem. Przychodzi, wygłasza jakiś referat i wychodzi. Nie wnika w to czy młodzież go zrozumiała, nie dostosowuje poziomu wypowiedzi do odbiorców. Mimo wszystko Mark mówi, że to policja powinna prowadzić działania profilaktyczne, a unia powinna to finansować. Uczestniczyć w nich powinni przede wszystkim służby porządkowe, z jednej strony sami powinni być doszkalani z drugiej strony powinni docierać też do młodzieży i im przeprowadzać różne spotkania, uczulać, żeby reagowali na to co się dzieje w ich otoczeniu, uczyli, że nie można się wstydzic tego, że jest się ofiarą przestępstwa. Jeśli chodzi o zakres, to Mark mówi, że nie zna się na tyle, aby wypowiadać się w tej kwestii, jednak mówi, że wszystkie działania powinny odpowiadać na aktualne potrzeby, a rozliczać z tego powinna ich Unia Europejska.

Respondent, w ogóle nie odnosił się do psychiki ludzkiej, po jego odpowiedziach można było zauważyć, że uważa, że źródłem przestępstw są inni ludzie, obcowanie z ludźmi w środowisku oraz ludzkie zachowania. W związku z tym, źródeł kryminologii szukałam w socjologii. Teorie, które najbardziej odzwierciedlają przeprowadzone badania to według klasyfikacji Hołysta teorie

w ujęciu socjologicznym. Teoria, która w ogóle nie pasuje do wypowiedzi moje respondenta, to teorie z rozwoju kierunku biologicznego, a szczególnie teoria C. Lombroso, która mówi o tym, że przestępcę można rozpoznać po wyglądzie, a szczególnie po budowie czaszki. Według teorii Lombroso: „Mordercy odznaczają się objętością żuchwy, wydatnymi policzkami, włosami czarnymi i gęstymi, rzadkim zarostem, bladą twarzą. Gwałtownicy – długimi rękami, krótkogłowością i względną szerokością czoła. Gwałciciele mają ręce krótkie, czoło wysokie, często zdarzają się u nich włosy blond oraz anomalia nosa i organów płciowych. Wśród rabusiów i złodziei rzadko spotykamy zniekształcenia w wymiarze czaszki: włosy mają gęste i zarost rzadki. Podpalacze mają wagę mniejszą, kończyny dłuższe, głowę anormalną. Oszuści odznaczają się dużymi żuchwami i wydatnymi policzkami, znaczną wagą, twarzą bladą, często dotkniętą niedowładem. Rzeźmieszki mają ręce długie, wzrost dosyć wysoki, włosy często czarne, zarost rzadki”¹.

Jest to teoria, która jako jedyna nie ma zupełnie nic wspólnego z odpowiedziami Marka. Uważa on, że przestępcy są tak różni i wywodzą się z różnych sfer, z różnych regionów świata i zupełnie nie da się po wyglądzie rozpoznać czy ktoś może być przestępcą.

Teorie, które mają najwięcej wspólnego z odpowiedziami badanego są cztery i zaliczają się do nich teoria anomii, teorie ekonomiczne, teoria społecznego uczenia się zachowań agresywnych oraz teorie konfliktowe.

Teoria anomii, mówi o tym, że jednostka ciągle potrzebuje więcej i nie jest w stanie nigdy w całości zaspokoić swoich potrzeb. Granicą, która chroni ludzi przez popełnianiem kolejnych przestępstw jest zewnętrzna kontrola społeczna. Jeśli natomiast dochodzi do zmian w społeczeństwie, jednostka przestaje czuć się związana z systemem norm i wartości, a kontrola społeczna zostaje obowiązywać może to prowadzić do zachowań dewiacyjnych². Mark wskazał, że ludzie mieszkający szczególnie na wsiach przestrzegają prawa, ponieważ boją się zepsucia sobie opinii, wiedzą, że są ciągle kontrolowani przez sąsiadów, a każdy ich ruch jest natychmiast zauważany.

Teorie ekonomiczne, mówią o rozwarstwieniu społecznym. Króluje tutaj egoizm, chęć posiadania, chciwość i nieliczenie się z innymi ludźmi. W tej teorii rozróżniane są przestępstwa bogatych grup społecznych oraz ludzi biednych. Chęć wzbogacenia się jest tak silna, że pcha ludzi na drogę przestępstwa. Oprócz chęci pomnażania majątku Bonger jako równoważne przyczyny wskazuje alkoholizm oraz niskie wykształcenie ludzi z niższych warstw społecznych³. Badany często podkreślała w swoich wypowiedziach, że przyczyną wkraczania na drogę przestępczą są

1 B. Hołyst, *Kryminologia*, wyd. LexisNexis, Warszawa, 2009, s. 917.

2 Tamże, s. 953.

3 Tamże, s. 958.

uzależnienia, nie tylko alkohol ale także narkotyki. Wspominał również o bezrobociu i ubóstwie. Mówił, że jeśli ludzie nie mają pracy, żyją w biedzie są bardziej skłonni do popełniania przestępstw, aby zapewnić sobie dostatnie życie. Jeśli nie mogli zdobyć dóbr materialnych w sposób legalny zaczęli szukać możliwości w sferach mniej legalnych lub zupełnie zabronionych.

Teoria społecznego uczenia się zachowań agresywnych zakłada, że ludzie uczą się agresywnych zachowań poprzez własne doświadczenia lub naśladowując zachowania innych ludzi. Ważne jest także to jak reaguje społeczeństwo i różne instytucje. Jeśli dziecko jest agresywne, a rodzice nie reagują, to dziecko nie wie, że jego zachowanie jest niewłaściwe i będzie je powtarzał. Szczególnie jeśli przynosi mu to jakieś korzyści lub uzyskuje to czego nie udało mu się uzyskać inną drogą. Naśladowanie agresji nie musi być automatyczne. Może pojawić się z biegiem czasu i przybierać różne formy⁴. Respondent wskazuje, że agresja ma ogromny wpływ na przestępczość, mówi, że jeśli dziecko nie ma odpowiednich wzorców, lub jego zachowanie nie jest korygowane, to może zejść na stronę przestępczą. Dostaje uznanie od grup zdemoralizowanych za zachowania patologiczne co przyczynia się do pogłębiania takowych zachowań.

Ostatnią pasującą teorią są teorie konfliktowe, które wynikają z konfliktu norm i wartości pomiędzy różnymi warstwami społecznymi. Ludzie z różnych sfer uczą się różnych zachowań, które często są w konflikcie. Im większa jest różnica pomiędzy osobą egzekwującą prawo, a przeciwnikami prawa tym większe jest prawdopodobieństwo wstąpienia w świat kryminalistyczny. Porządek w państwie ustalają wysoko postawione grupy społeczne i to zazwyczaj im prawo służy. Zdaniem Chamblissa ludzie z niższych warstw społecznych są bardziej surowo karani niż ludzie z warstw wyższych oraz średnich. Angielski student z którym rozmawiałam wspominał, że istnieje znaczna różnica pomiędzy przestępstwami, które popełniają ludzie biedni i bogaci. Chociaż nie zauważył, że dzieje się tak z powodu możliwości układania przepisów przez osoby bogate, a wynika to z możliwości lepszej obrony adwokackiej lub przekupstwa organów sprawiedliwości, to tak samo jak autor teorii wskazał, że ludzie biedni popełniają cięższe przestępstwa przez co powinni mieć ostrzejsze kary.

Bibliografia:

Hołyst Brunon, „Kryminologia”, wyd. LexisNexis, Warszawa, 2009.

⁴ Tamże, s. 987.

⁵ Tamże, s. 989 – 990.

Załącznik: Kwestionariusz wywiadu

Płeć:

Wiek:

Kraj:

Kierunek studiów:

Czy byłeś kiedyś ofiarą przestępstwa?

- 1) Czym dla Ciebie jest przestępczość, a czym jest łamanie prawa lub norm społecznych?
- 2) Skąd się bierze przestępczość?
- 3) Dlaczego ludzie popełniają przestępstwa?
- 4) Co ich powstrzymuje?
- 5) Kto Twoim zdaniem, najczęściej popełnia przestępstwa?
- 6) Czym różnią się przestępstwa popełniane przez osoby o wyższym i niższym statusie społecznym?
- 7) Czy sprawca przestępstw ma jakiś charakterystyczny wygląd? Jeśli tak, to jaki?
- 8) Czy miejsce zamieszkania/ dzielnica miasta/ wieś ma wpływ na przestępczość? Jeśli tak to jaki?
- 9) Wymień od najbardziej do najmniej szkodliwych przestępstw w Twoim kraju. Max 10. Opisz 3 najbardziej szkodliwe i wyjaśnij, dlaczego są one najbardziej szkodliwe.
- 10) Czy według Ciebie przestępczość wzrasta czy maleje?
- 11) Jaki powinien być wiek odpowiedzialności karnej (górną i dolną granicą wiekową) ?
- 12) Czy system karny w Twoim kraju jest dobry?
- 13) Co można w nim zmienić i w jaki sposób?
- 14) Czy zmiany powinny być wprowadzane szybko czy stopniowo? Dlaczego w taki sposób?
- 15) Jakie przestępstwa najczęściej popełniają studenci ?
- 16) Czy coś się zmienia, jak przestają być studentami?
- 17) Jakie prowadzone są działania prewencyjne?
- 18) Kto ma je przeprowadzać?
- 19) Kto ma uczestniczyć w działaniach profilaktycznych?
- 20) Jaki powinien być ich zakres działania?
- 21) Kto ma je finansować?